

DE GODDELIJKE OPENBARING

IN DE EERSTE DRIE HOOFD-
STUKKEN VAN GENESIS

DOOR

Dr G. CH. AALDERS

HOOGLEERAAR AAN DE VRIJE UNIVERSITEIT

Tekstregister

+

Inhoud

UITGAVE VAN J. H. KOK N.V. TE KAMPEN — 1932

TEKSTREGISTER.

In dit register zijn uitsluitend vermeld de plaatsen buiten de eerste drie hoofdstukken van Genesis die, hetzij slechts met een enkel woord, hetzij eenigszins breder, besproken worden. Plaatsen die alleen zijn aangehaald of waarnaar alleen is verwezen worden niet opgenomen. De cijfers duiden de bladzijden aan; de daarbij gevoegde kleine cijfers de noten.

<p style="text-align: center;">GENESIS.</p> <p>4 : 1 ..... 421</p> <p>4 : 16 ..... 391</p> <p>4 : 19-22 ..... 26, 27</p> <p>5 ..... 319, 322</p> <p>5 : 1 ..... 301, 302</p> <p>5 : 3 ..... 301</p> <p>6 : 9 ..... 55</p> <p>7 : 11 ... 103, 153, 185 v., 319</p> <p>7 : 22 ..... 304</p> <p>8 : 2 ... 103, 153, 185 v.</p> <p>9 : 5 ..... 513</p> <p>9 : 16 ..... 306</p> <p>10 ..... 320</p> <p>10 : 5 ..... 396</p> <p>10 : 6 ..... 443</p> <p>10 : 7 ..... 399, 443, 446</p> <p>10 : 8 ..... 446</p> <p>10 : 10 ..... 446</p> <p>10 : 29 ..... 399, 443</p> <p>10 : 32 ..... 396</p> <p>11 : 1-9 ..... 149</p> <p>11 : 1 ..... 333</p> <p>11 : 4 ..... 195</p> <p>11 : 7 ..... 300</p> <p>11 : 7-9 ..... 333</p> <p>11 : 10-26 ..... 320, 321</p> <p>12 : 8 ..... 435</p> <p>12 : 17 ..... 450</p> <p>13 : 10 ..... 393</p> <p>15 : 12 ..... 61</p> <p>18 : 17 ..... 6</p> <p>18 : 19 ..... 458</p> <p>20 : 1 ..... 443</p>	<p>25 : 18 ..... 399, 443</p> <p>25 : 19 ..... 55</p> <p>25 : 23 ..... 6 v., 396</p> <p>28 : 14 ..... 449</p> <p>31 : 19 ..... 67</p> <p>31 : 29 ..... 67</p> <p>31 : 42 ..... 67</p> <p>31 : 53 ..... 67</p> <p>34 : 29 ..... 450</p> <p>35 : 2-4 ..... 67</p> <p>37 : 2 ..... 55</p> <p>38 : 18 ..... 27</p> <p>41 : 25, 28 ..... 7</p> <p>43 : 18 ..... 450 v.</p> <p>49 : 25 ..... 103</p> <p style="text-align: center;">EXODUS.</p> <p>6 : 2 ..... 302</p> <p>7 : 9 v.v. .... 108</p> <p>18 : 4 ..... 302</p> <p>20 : 4 ..... 184 v.</p> <p>20 : 11 30, 229, 232, 263</p> <p>21 : 28, 29 ..... 514</p> <p>31 : 17 ..... 263</p> <p>34 : 27 ..... 449</p> <p style="text-align: center;">LEVITICUS.</p> <p>11 : 22 ..... 279</p> <p>11 : 29 ..... 278 v.</p> <p>11 : 42 ..... 410, 500</p> <p>20 : 15, 16 ..... 514</p>	<p style="text-align: center;">NUMERI.</p> <p>3 : 1 ..... 55, 242</p> <p>11 : 7 ..... 445</p> <p>13 : 23 ..... 449 v.</p> <p>13 : 26 ..... 451</p> <p>22 : 28 ..... 514</p> <p>22 : 28, 20 ..... 497</p> <p>25 : 18 ..... 242</p> <p style="text-align: center;">DEUTERONOMIUM.</p> <p>1 : 39 ..... 459, 460 v.</p> <p>4 : 18 ..... 184</p> <p>5 : 8 ..... 184 v.</p> <p>7 : 14 ..... 450</p> <p>13 : 1, 2 ..... 495</p> <p>26 : 5 ..... 68, 302</p> <p>28 : 49 ..... 182</p> <p>32 : 11 ..... 119, 138</p> <p>32 : 24 ..... 500</p> <p>32 : 33 ..... 108</p> <p>33 : 13 ..... 103</p> <p style="text-align: center;">JOZUA.</p> <p>7 : 5 ..... 215</p> <p>13 : 3 ..... 400</p> <p>24 : 2 ..... 66</p> <p>24 : 14, 15 ..... 66</p> <p style="text-align: center;">RICHTEREN.</p> <p>9 : 37 ..... 189 v., 347</p> <p>20 : 33 ..... 402 v.</p> <p>21 : 10 ..... 451</p>
--	--	---

1 SAMUEL.		JOB.		75 : 4	188
2 : 8	188	1 : 6	386	76 : 7	231
6 : 11	451	3 : 8 108, 114 v., 116, 117		78 : 44 v.v.	618
9 : 2	381 v.	4 : 13	60 v.	82 : 5	189
10 : 23	381 v.	5 : 12	491	83 : 10	393
12 : 21	212 v.	7 : 12	108	87 : 4	106
13 : 22	242	9 : 6	187	88 : 12	192
15 : 7	399, 443	9 : 13	107, 116 v.	89 : 11	106, 107
26 : 12	60	9 : 17	409, 517	90 : 2	209
27 : 8	443	15 : 5	491	90 : 4	241, 250
2 SAMUEL.		17 : 16	192	104 : 2	152
14 : 17	459, 460	22 : 14	182	104 : 3 ... 152 v., 179, 194	
19 : 35	459, 461	26 : 4	305	104 : 6	103 v.
21 : 12	242	26 : 5	186 v., 193	104 : 26	107
22 : 1	242	26 : 7	213	107 : 18	192
23 : 20	243	26 : 11	194 v.	135 : 6	181
1 KONINGEN.		26 : 12	107	135 : 7	183
3 : 9	459, 460	26 : 12, 13 .. 115 v., 117		136 : 6	184
2 KONINGEN.		28 : 16	445	139 : 11	409, 517
3 : 9	403	28 : 22	192	148 : 3	277
7 : 2, 19	153, 186	31 : 12	192	148 : 4	154, 194
18 : 27	215	31 : 33	482	148 : 5	208
19 : 9	446, 447	32 : 8	305	SPREUKEN.	
22	234	33 : 15	60 v.	3 : 18	425, 482
1 KRONIEKEN.		34 : 4	456-458	7 : 27	192
1 : 9	399, 443, 446	34 : 14	304 v.	8 : 22 v.	118
1 : 10	446	36 : 27	389	8 : 27	182
1 : 23	399, 443	36 : 27, 28	153	8 : 27, 28	104
6 : 3-15	321	37 : 3	183	8 : 29	188
11 : 22	243	37 : 18 .. 121 v., 151, 152		10 : 5	61
2 KRONIEKEN.		38 : 6	179, 187	11 : 30	425, 482 v.
14 : 9 v.v.	447	38 : 8	402	13 : 12	425, 483
21 : 3	53	38 : 16	184	15 : 4	425, 483
26 : 19	198	38 : 19, 20	151	18 : 1	396, 397
32 : 30	446	40 : 18	402	19 : 15	60
33 : 14	446	40 : 20	107	20 : 27	305
34	234	41 : 23	106	25 : 13	243
EZRA.		PSALMEN.		27 : 20	192
4 : 18	299	18 : 1	242	30 : 4	183
7 : 1-5	321	18 : 8	179	30 : 28	376
7 : 24	299	19 : 2	277	PREDIKER.	
NEHEMIA.		22 : 10	402	2 : 5	434
2 : 8	434	24 : 2	184	7 : 14	242
4 : 19	396 v.	29 : 10	194	HOOGLIED.	
		33 : 9	208, 269	2 : 13	407
		36 : 7	103, 105	4 : 13	434
		42 : 8	103	JESAJA.	
		46 : 3	183 v.	2 : 11	242
		49 : 15	191	2 : 17	242
		72 : 9	498	2 : 22	304
		74 : 13	109		
		74 : 13, 14	110 v.		
		74 : 14	108, 111		
		74 : 15	110 v.		
		74 : 16, 17	111		

5:14	192	49:1	400 v.	JONA.	
7:11	190	50:11	401		
7:15, 16	459, 461	50:31	242	2:5	103, 105
11:12	177, 183	50:41	183	MICHA.	
23:3	400	51:16	183		
24:18	153, 187 v.				
27:1	107, 108 v., 112 v.	KLAAGLIEDEREN.		4:10	402
29:10	60			6:2	188
29:21	213	3:29	269	7:17	109, 498, 499, 500
30:7	106	3:37	498	NAHUM.	
34:11	214, 245				
36:12	215	EZECHIEL.		3:18	401
37:9	446, 447				
38:10	192	5:5	189	HABAKUK.	
40:10	302	16:3	67 v.		
40:21	188	21:21	398	1:8	401
40:22	153, 182	26:19	103, 105	2:1	64
40:28	183	28:13	392	3:10	103, 105
41:9	182	30:3	241	HAGGAI.	
42:14	304	31:4	103		
43:6	182	31:9	392	2:7	181
45:19	213	31:15	103	ZACHARIA.	
46:10	202	31:16, 18	392		
48:10	457	32:2	402	3:1	386
48:13	208	32:27	191	4:10	242
49:4	213	36:33	242	MALEACHI.	
49:23	498	36:35	391 v.		
51:3	391 v.	38:12	189 v.	3:10	153
51:9	106 v., 108	38:18	242	4:2	401
51:10	103, 107	47:7, 12	485	MATTHEUS.	
57:19	15, 208				
59:4	213	DANIEL.		1:1-16	321
65:25	499			4:1-11	233
		8:18	61 v.	5:18	33
JEREMIA.		10:4	438	10:16	492
1:5	458	10:5	444 ^a	22:31, 32	32 v.
2:18	400	10:9	61 v.	22:41-45	33
4:23	213 v., 245	10:17	304	LUKAS.	
6:22	183				
7:22	243	HOSEA.		4:1-13	233
8:14	215			4:13	480
9:15	215	6:7	482	16:17	33
10:9	444 ^a	JOEL.		JOHANNES.	
10:13	151, 183				
10:16	181	2:3	391 v.	8:44	424 v., 487
11:4, 7	243	AMOS.		10:34, 35	33
13:4 v.v.	438			19:34	215
23:9	119, 138			HANDELINGEN.	
23:15	215	3:14	242		
25:32	183	5:19	114, 376 v.	17:26	318
27:7	451	7:4	103		
30:7	242	9:3	109 v., 113 v.		
31:8	183	9:6	177		
31:37	188	OBADJA.			
34:13	243				
40:9	450	11-14	242		
46:22	109				

ROMEINEN.	2 THESSAL.	2 PETRUS.
4 : 17 ..... 92, 209	2 : 9 495	3 : 8 ..... 241, 250
1 CORINTHE.		3 : 10 274
11 : 7 302	1 TIMOTHEUS.	OPENBARING.
2 CORINTHE.	2 : 13, 14 482	1 : 1 489
11 : 3 ..... 425, 482, 492	2 : 14 511	2 : 7 ..... 483 v.
COLOSSENZEN.	HEBREEËN.	12 : 9 ..... 425, 487, 489
1 : 16 167	11 : 3 ... 21, 24, 29 v., 209	20 : 2 ... 425, 487, 489 v.
		22 : 2 484
		22 : 14 ..... 484 v.

INHOUD.

Bladz.

INLEIDING.

1. **WAT HIER ONDER OPENBARING WORDT VERSTAAAN** 5
Door misbruik van den term openbaring is nadere omschrijving noodzakelijk (5). — In overeenstemming met vroeger gebruik wordt openbaring hier verstaan van de actie Gods om het verborgene te doen kennen (5 v.). — Ander gebruik van den term afgewezen (6). — De gegeven omschrijving van openbaring in overeenstemming met het getuigenis der H. Schrift (6 v.) — Deze omschrijving ook bij de Zwitsersche theologie (7 v.).
2. **NADERE BEPALING VAN HET ONDERWERP** 8
Er is geschiedenis der openbaring (8). — Welke weg bij de studie van deze geschiedenis te volgen is (9). — Gekozen wordt de monografie; reden waarom juist Gen. 1—3 aan de orde wordt gesteld (10).
3. **INDEELING DER STOF; SCHEPPING EN PARADIJSGESCHIEDENIS** 10
Behandeld worden twee onderscheiden onderwerpen (10). — Wel is de grenslijn in den tekst niet scherp te trekken (10 v.), maar het onderscheid is kennelijk, vooral ten aanzien van de wijze van mededeeling (11—14), alsook ten aanzien van de geboden stof (15—17). — Hiermede is de indeeling in twee hoofddeelen gegeven (17).
4. **VORM EN INHOUD** 17
De geschiedenis der openbaring brengt ons in aanraking met tweëerlei groep van vragen, die betrekking hebben

Bladz.

op het „dat” en „hoe” der openbaring en op het „wat” der openbaring (17). — Verscheidenheid van wijze en middelen der openbaring (17 v.). — Inhoud en vorm; elk hoofddeel weer te splitsen in een formeel en een materieel gedeelte (18).

EERSTE HOOFDDEEL:

DE GODDELIJKE OPENBARING AANGAANDE DE SCHEPPING.

FORMEEL GEDEELTE.

1. DAT ER OPENBARING AANGAANDE DE SCHEPPING HEEFT PLAATS GEHAD 21

Dit wordt door Hebr. 11 : 3 geleerd (21). — Zou het feit der schepping ook zonder openbaring door de menschelijke rede hebben kunnen gekend worden? (21—23). — De openbaring in Gen. 1 en 2 is niet de eerste en eenige (24), wijl er geen tijd kan geweest zijn dat de mensch zonder geopenbaarde kennis van de schepping was (25 v.), en de schrijfkunst niet van meet af den mensch is eigen geweest (26 v.). — Daaruit volgt nog niet dat de opteekening eerst door Mozes is geschied (27—29). — Er is derhalve te onderscheiden tusschen de Goddelijke openbaring omtrent de schepping, opgeteekend in Gen. 1 en 2, en de Goddelijke openbaring welke daaraan voorafging (29 v.). — Dit wordt bevestigd door het vierde gebod, dat kennis van de schepping veronderstelt (30). — Wij kennen de openbaring aangaande de schepping echter alleen uit H. Schrift; en wat de Schrift dienaangaande biedt is zelf openbaring (30 v.). — Hiermede staan wij tegenover de beschouwingen, zoowel van Ethische zijde, b.v. van Prof. Cramer (31—40), als van de zijde van de Zwitsersche theologie, van Barth en Brunner (40—48).

2. KARAKTER DIER OPENBARING VOLGENS DEN TEKST VAN GENESIS 48

Het vraagstuk der eenheid van het scheppingsbericht in Gen. 1 en 2 (48—56). — Bestrijding van de meening dat we hier te doen zouden hebben met een visioen (56 v.);

toetsing van de argumenten vooral van Roomsche zijde aangevoerd (57—63). — De tekst zelf leert dat het scheppingsbericht een mededeeling is in woorden (63 v.). — Inspraak of toespraak? (64 v.).

3. DE OPENBARING VOOR DE OPTEEKENING. 65

Reeds in den staat der rechtheid moet de mensch door openbaring kennis hebben gehad van de schepping (65 v.). — In deze kennis moet verbastering zijn ingetreden na den val (66—68). — Derhalve moet hernieuwde openbaring althans aan enkelen weer het rechte inzicht hebben geschonken, met name aan de aartsvaders (68 v.). — Behoort deze vóór-Schriftuurlijke openbaring tot de algemeene of tot de bijzondere openbaring? (70 v.).

4. DE NAWERKING VAN DE SCHEPPINGSTRADITIE ONDER DE VOLKEN 71

De vraag kan gesteld worden, of er, zij 't ook in verbasterden vorm, overblijfselen zijn te vinden van de oorspronkelijke kennis van de schepping (71). — Bij bijna alle volken zijn zekere denkbeelden omtrent de wording der wereld op te merken, die, voor zoover wij kunnen nagaan, niet onder den invloed van het Bijbelsch scheppingsbericht hebben gestaan: bij de Babyloniërs en Assyriërs (71 v.), de Egyptenaren (73 v.), de Phoeniciërs (74 v.), de Indiërs (75 v.), de oude Perzen (76—78), de Grieken en Romeinen (78 v.), de oude Germanen (79—81), de Kelten (81), Slaven (81) en Finnen (81 v.), de Chineezers (82) en Japanneezers (82 v.), de Turco-Altatische volken (83 v.), de Eskimo's (84), de inboorlingen van Amerika (84—88), de bevolking van den Indischen archipel (88 v.), de Australiërs (89), de bewoners van de eilandengroepen in den Stillen Oceaan (89—91), de Afrikaansche stammen (91). — Deze voorstellingen zijn echter zeer verschillend van het scheppingsbericht in Genesis (91 v.). — Toch vallen er ook enkele trekken van overeenkomst op te merken (92 v.); en hierin zijn ongetwijfeld sporen van de oorspronkelijke scheppingskennis te zien (93 v.). — In enkele gevallen is een nog veel verder gaande overeenkomst te constateeren: in een bericht omtrent de oude Etruriërs, en in zekere mededeelingen van de Perzische

Bladz.

Boendéhesj, doch deze overeenkomst is waarschijnlijk aan invloed van het Bijbelsch bericht te danken (94—96). — Zelfs in andere gevallen is de mogelijkheid van dien invloed niet geheel uitgesloten (96); typische voorbeelden van Christelijken invloed op den vorm waarin oude mythen en sagen worden overgeleverd treft men aan bij de Amerikaansche roodhuiden (96 v.).

5. BABEL EN BIJBEL OVER DE SCHEPPING 97

Het vraagstuk van Babel en Bijbel blijft nog steeds van belang (97 v.); tegenwoordig echter vooral voor den vorm, waarin de Bijbelsche stof wordt geboden (98). — Toetsing van de argumenten waarmee men Babylonischen invloed op het Bijbelsch scheppingsbericht wil bewijzen: de vereenzelviging van t'ehōm en Tiamat (98—106), waarbij ook de beweerde voorstellingen omtrent een strijd met een draak bij de schepping in andere plaatsen der H. Schrift (106—118), de vereenzelviging van den Geest Gods met Moemmoe (118 v.), de schepping door het woord ook bij Mardoek (119 v.), de formeering van het hemelgewelf door Mardoek (120—122), en van de hemellichten (123), het meervoud in Gen. 1:26 (124), de schepping van den mensch naar Gods beeld als Babylonische voorstelling (124—127), de formeering van den mensch uit leem in Babylonische berichten (127—133), de Babylonische Sabbath (133 v.).

6. HET BIJBELSCH SCHEPPINGSVERHAAL EN DE EGYPTISCHE VOORSTELLINGEN 134

Afzonderlijke behandeling van de verhouding der Bijbelsche stof tot de Egyptische voorstellingen is noodig ten gevolge van de verschijning van het boek van Yahuda (134 v.), dat van bijzondere beteekenis is tegenover de negatieve Pentateuch-kritiek (135 v.), zoomede tegenover de pogingen om den Bijbel te Babyloniseeren (136 v.). — Toetsing van Yahuda's argumenten, voor zoover hij aan de stof van het Bijbelsch scheppingsbericht Egyptischen oorsprong wil toeschrijven: de Geest Gods als de ziel der godheid in de gedaante van een vogel (137—139), de wording van het licht als gevolg van het zweven van den Geest (139—141), dat visschen en vogels uit het

Bladz.

water zouden zijn voortgekomen (141 v.), de schepping van den mensch naar Gods beeld als Egyptische voorstelling (142), de naam *adām* (142 v.), het inblazen van den levensadem (143 v.), de vorming van den mensch op de pottenbakkersschijf (144 v.), de schepping van de vrouw uit een rib van den man (145 v.).

MATERIEEL GEDEELTE.

1. ALGEMEENE BESCHOUWINGEN 147

Het scheppingsbericht draagt het karakter van een historische mededeeling: ook naar het oordeel van hen, die het niet als Goddelijke openbaring erkennen (147 v.). — Dit wordt betwist door verschillende orthodox-Protestantsche, en vooral door Roomsche geleerden (148). — Toetsing der door deze aangevoerde argumenten: van König (148 v.) en van Zapletal (149—156); in het bijzonder wordt de vraag behandeld of Gen. 1 : 1—2 : 4 als een gedicht te beschouwen is (156—162). — Resultaat der exegese is dat het scheppingsbericht een historische mededeeling is; wie het gezag der H. Schrift aanvaardt, moet dus erkennen dat de schepping metterdaad heeft plaats gehad zooals ze hier beschreven wordt (162 v.). — Hieruit volgt evenwel niet, dat we met een adæquate beschrijving van de schepping te doen hebben (163—167). — Het is noodzakelijk met beide factoren rekening te houden en op deze basis een oplossing voor de natuurwetenschappelijke moeilijkheden te zoeken (167 v.). — Waardoor die moeilijkheden ontstaan en hoe de oplossing kan worden gezocht (168—170), waarbij samenwerking van theoloog en natuurkundige noodzakelijk is (171). — Is geen bevredigende oplossing te vinden dan hebben wij ons niet-weten te belijden (171).

2. SCHEPPING EN WERELDBEELD 171

Wat onder het wereldbeeld is te verstaan (171 v.). — Pogingen om het wereldbeeld van den Bijbel te beschrijven en den invloed daarvan op het scheppingsbericht aan te toonen (172). — Bezwaren bij het gebruik van den term wereldbeeld in betrekking tot den Bijbel, alsook in betrekking tot de voorstellingen der oude Oostersche

Bladz.

volken (173 v.). — Men kan niet spreken van het oud-Oostersche wereldbeeld (174—177), en ook in den Bijbel is niet van één scherp-belijnde en wel-gesloten voorstelling omtrent bouw en inrichting der wereld sprake (177 v.). — Ook is rekening te houden met het dichtertlijk-beeldsprakig karakter van vele uitdrukkingen die men voor het Bijbelsch wereldbeeld gebruiken wil (178—181). — Bespreking van de Schriftuurplaatsen, waaruit men het Bijbelsch wereldbeeld construeeren wil: de termen ter aanduiding van het heelal (181 v.), die betrekking hebben op den vorm der aarde (182 v.), die zouden duiden op een drijven van de aarde op het water (183—187), die spreken van de fondamenteu der aarde (187 v.), die de aarde zouden teekenen als opstijgend naar het Noorden en afdalend naar het Zuiden (188 v.), en Jeruzalem zouden aanduiden als het middelpunt der aarde (189 v.), de plaatsen die spreken van den sje'ol (190—193), en die handelen van den hemel (193—195). — Conclusie: er zijn geen genoegzame gegevens om een wereldbeeld van den Bijbel of van de Bijbelschrijvers te construeeren (195); mogelijk is alleen dat in de H. Schrift een enkele uitdrukking gevonden wordt, waarin de invloed van een bepaalde voorstelling uit den tijd der Bijbelschrijvers valt op te merken (195 v.). — Er is dus geen reden om aan te nemen dat het scheppingsbericht als geheel in een verouderd wereldbeeld geschreven is, waaruit de exegete het in ons tegenwoordig wereldbeeld zou moeten overbrengen (196 v.). — Onderzocht wordt of er in het scheppingsbericht dan wel enkele uitdrukkingen voorkomen, waaraan verouderde voorstellingen ten grondslag liggen, met name in Gen. 1 : 6—8 (197 v.), en in Gen. 1 : 14—18 (199); het resultaat is negatief (200).

3. SCHEPPER EN SCHEPPING 200

Is Gen. 1 : 1 een zelfstandige uitspraak, dan wel de voorzien, waarop Gen. 1:3 als nazin volgt? (200—207). — Wat onder „scheppen” naar de H. Schrift is te verstaan (207—209). — Voorwerp van de schepping zijn hemel en aarde; wat daarmee bedoeld wordt (209—211). — Hoe de in den aanvang geschapen substantie of stof is te denken (211—216). — De groote beteekenis van het feit

Bladz.

dat ook de stof der wereld door God geschapen is (216 v.). — Onderscheiding van eerste en tweede schepping (217 v.). — God is de Schepper (218 v.). — Gods luister uit de schepselen uitstralend; daartoe ook het wetenschappelijk onderzoek der natuur dienstbaar (219). — Gods openbaring in de natuur echter niet te vereenzelvigen met de resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek (219 v.). — Nader wordt aangewezen hoe de studie der natuur Gods grootheid als Schepper doet aanschouwen: in de samenstelling der materie (220—224), in de vorming en werkzaamheid van de levende organismen (224 v.), in de planeten- en sterrenwereld (226—229).

4. DE SCHEPPINGSDAGEN 229

En Gen. 1 en het vierde gebod leeren de schepping in zes dagen (229). — Over aard en karakter dier scheppingsdagen is in den boezem der Christelijke kerk van de oudste tijden af verschil van meening geweest (229 v.); ook de Gereformeerde theologen der 17e eeuw hadden oog voor een vraagpunt dat zich hier voordoet (230 v.). — Vooral door de ontwikkeling der natuurwetenschap is hier een belangrijk probleem ontstaan (231). — De verschillende meeningen zijn terug te brengen tot drie groepen (231): de eerste ontzegt aan de dagen alle wezenlijke realiteit, zoo Philo en Augustinus (231 v.); bezwaren tegen deze opvatting (232); hiertoe behoort ook A. Noordt zij, wiens argumenten nader worden besproken (232—240). — De tweede groep vat de dagen op als tijdperken, men spreekt daarom van concordistische theorie (240 v.); bespreking van de Schriftuurlijke argumenten waarop zij zich beroept: één dag als duizend jaren, en het gebruik van het Hebreeuwsche *jōm* in ruimeren zin (241—244); zij kan echter ook de concordia met de stellingen der geologie en palaeontologie, die zij beoogt, niet brengen (244). Aan haar verwant zijn de interperiodistische theorie (244) en de restitutie-theorie (244—246). — De derde groep denkt aan werkelijke dagen (246), wat nog niet hetzelfde is als gewone dagen of dagen van 24 uur (246—248). De preciese duur van deze dagen is in onze tijdmaat niet aan te geven (248—250). Echter zou het niet juist zijn daaraan, b.v. op grond van 2 Petr. 3:8 en Ps. 90:4,

Bladz.

alle tijdelijke realiteit te ontzeggen (250—252). — Ten onrechte wordt de ontkenning der mogelijkheid om den juisten duur der dagen te bepalen door sommigen uitgelegd als een aanvaarden van de tijdperken-theorie (252 v.). — De ouderdom der aarde volgens de uitkomsten van het natuuronderzoek, en de scheppingsdagen (253 v.); methoden volgens welke men den ouderdom der aarde heeft pogen te berekenen (254—257), en kritiek op deze methoden (257 v.); wat leert het verschijnsel der radio-activiteit? (258 v.); ook hier is echter behoedzaamheid in het oordeelen gewenscht (260—262). Eindresultaat: de H. Schrift zegt zelf ons niets omtrent den duur der dagen, en de feiten geven ons geen reden om met positieve zekerheid iets te beweren (262 v.). — Ten slotte wordt nog de vraag behandeld of de schepping van hemel en aarde volgens Gen. 1 : 1, al dan niet op den eersten scheppingsdag heeft plaats gehad; het antwoord is, dat deze aan de scheppingsdagen is voorafgegaan (263).

5. DE SCHEPSELEN EN HUN ORDE 264

De opsomming der schepselen die in Gen. 1 gegeven wordt is niet volledig (264); dit hangt hiermee samen dat het scheppingsbericht geen adaequate beschrijving is (264 v.). — De opsomming is echter gegeven, omdat God ons ook iets omtrent de wijze der schepping wil openbaren (265); en met name om ons te doen zien de orde in Gods werk (265 v.). Deze orde der schepselen hebben wij dan ook als een reële te erkennen (266). — Er bestaat geen onderscheid wat deze orde betreft, tusschen Gen. 1 en Gen. 2 (266), wat speciaal tegenover A. Noordzij wordt staande gehouden (267 v.). — In deze orde is vooral van belang dat God zelf rechtstreeks de verscheidenheid der schepselen heeft tot stand gebracht (268—270); en op dit punt ligt de eigenlijke tegenstelling tusschen de openbaring Gods in de Schrift en de moderne wetenschappelijke voorstellingen omtrent de wording der wereld, de tegenstelling van schepping en evolutie (270—273.) — Het scheppingsbericht leert, dat de wereld niet als een complex van potenties, maar in geheel voltooiden staat het aanzijn ontving (273 v.); voor zoover de wetenschap hier-

tegenover haar hypothesen stelt, behoeven deze geen weerlegging (274); de vraag is alleen of er feiten zijn die zich moeilijk laten rijmen met Gen. 1 : 3 v.v. (274 v.). — Met het oog daarop worden dan de volgende kwesties besproken: de verhouding van het licht op den eersten dag tot de hemellichamen die eerst vermeld worden op den vierden dag (275—278), de ontwikkeling van de plantenwereld op den derden dag zonder zonnewarmte (278), de schepping van planten en dieren naar hun „aard“, in verband met de afstammingsleer (278—289), de volgorde van planten en dieren, in verband met de uitkomsten waartoe geologie en palaeontologie zijn geraakt (289—294), waaraan verbonden wordt een verklaring van de aanwezigheid der fossielen in de aardlagen uit katastrophen (295—298).

6. DE SCHEPPING VAN DEN MENSCH 298

De mensch is het meest belangrijke van de schepselen, gelijk blijkt uit de wijze waarop de schepping van den mensch wordt ingeleid: laat ons menschen maken (298). — Beteekenis van het hier gebezigde meervoud van den eersten persoon (298—300). — De schepping naar Gods beeld (300—303). — De vorming van den mensch naar zijn stoffelijke zijde (303), en naar zijn geestelijke zijde: de adem des levens geblazen in zijn neusgaten (304 v.), waardoor de mensch werd tot een levende ziel (306). — Het onderscheid tusschen dier en mensch (306 v.), het tweezijdig bestaan van den mensch (307). — De bestemming van den mensch om heerschappij te hebben over de overige schepselen (307 v.). — Verscheidenheid van geslacht, waarin ook weer de hooge waardij van de vrouw nevens den man uitkomt (308 v.). — Zonderlinge voorstellingen omtrent het verband tusschen de schepping der dieren en de vorming van de vrouw (309 v.); juiste verklaring van Gen. 2 : 19, 20 (310). — Schepping der vrouw uit een rib van den man (310—313). — De eerste huwelijksjubel (313). — De afstammingsleer in betrekking tot den mensch (313—315), in het bijzonder de gevonden menschelijke overblijfselen (315—318). — Eenheid van het menschelijk geslacht (318 v.). — Ouderdom van het menschelijk geslacht (319—327).

TWEEDE HOOFDDEEL:

DE GODDELIJKE OPENBARING AANGAANDE PARADIJS EN VAL.

FORMEEL GEDEELTE.

1. DE OPENBARING IN HET PARADIJS 331

Dat er in het Paradijs Goddelijke openbaring aan den mensch heeft plaats gehad blijkt duidelijk uit Gen. 1 : 28—30; 2 : 16, 17; 3 : 9—19 (331). — Deze openbaring moet geschied zijn door toespraak (332). — Dit brengt ons tot de vraag naar den oorsprong der menschelijk taal (332—334). — Verdere aanwijzingen voor Goddelijke openbaringswerkzaamheid in het Paradijs in Gen. 2 : 15 (334) en Gen. 3 : 23, 24 (334 v.), in de kennis van den man aangaande wezen en oorsprong van de vrouw (335). — Adams kennis van aard en wezen der dieren (Gen. 2 : 19, 20) is niet aan openbaring te danken, maar aan zijn eigen gaaf intuïtief inzicht (335 v.). — De beteekenis van Gen. 3 : 8 (336) en van Gen. 3 : 21 (336 v.).

2. DE OPENBARING OMTRENT HET PARADIJS 337

Er ligt een aanzienlijke afstand tusschen de openbaring in het Paradijs en de beschrijving van de Paradijsgeschiedenis in Gen. 2 en 3 (337 v.). — Het Paradijsverhaal van Gen. 2 en 3 is echter geen weergave van de Paradijstraditie (338 v.). — Om de ingetreden verbastering moet hernieuwde openbaring hebben plaats gehad, met name aan de aartsvaders (339 v.). — Aan te nemen is ook een bijzondere openbaringswerkzaamheid Gods, die tot de opteekening van de Paradijsgeschiedenis heeft geleid (340). — Deze op schrift gebrachte openbaring draagt het karakter van een historie-beschrijving (340 v.); de openbaring zelve geschiedde vermoedelijk door inspraak (341).

3. DE PARADIJSTRADITIE BIJ DE VOLKEN 341

Zijn bij de volken voorstellingen betreffende Paradijs-toestand en val aanwijsbaar, die niet aan den invloed van het Bijbelsch Paradijsverhaal kunnen te danken zijn?

Bladz.

(341 v.). — Bij verschillende volken leeft de herinnering voort aan een vervlogen gelukstijd: bij Egyptenaren, Babyloniërs en Assyriërs, Perzen, Indiërs, Germanen, Zigeuners, Chineezen, Amerikaansche en Australische stammen (342 v.); de „gouden eeuw" bij de Grieken en Romeinen (343 v.). — De voorstelling van een bepaald oord der zaligheid, een tuin of hof, trest men aan bij de Babyloniërs en Assyriërs (344 v.), Egyptenaren (345), Arabieren (345 v.), Perzen (346), Indiërs (346), Grieken (346) en verschillende andere volken (346 v.). — Van bijzondere boomen is sprake in Babel (347 v.), in Egypte (348), bij Perzen en Indiërs (348 v.), Phoeniciërs en Grieken (349), Germanen en Finnen, Chineezen en Turco-Altatische volken (349 v.), in Guatemala en Britsch Guyana (350), in Australië en op Borneo (351). — Wat den eigenlijken zondeval betreft, is het merkwaardig dat men van een heugenis daaraan in Babel niets heeft ontdekt; wat als zoodanig vaak genoemd wordt biedt niet het denkbeeld van een val ((351—353); wel vindt men daarentegen de voorstelling van een val in Egypte (353 v.), bij de Perzen (354 v.), Indiërs, Germanen, Chineezen en Turco-Altatische volken (355). Een zeer merkwaardige geschiedenis van den val wordt verhaald door de Masai, een stam in Oost-Afrika (355 v.), maar hier zal men, schoon het sterk betwist wordt, wel aan Christelijke invloeden te denken hebben (356 v.). Andere val-verhalen vindt men bij de overige stammen in Oost-Afrika (357), en bij die in Midden-, Zuid-West- en West-Afrika (357—359), zoo mede bij de Noord-Amerikaansche roodhuiden (359 v.) en de volken van Midden- en Zuid-Amerika (360); eindelijk ook bij de Australiërs (360 v.). — Daarnaast zijn er ook overleveringen die, zonder van een bepaalden val te gewagen, toch wel gedragen worden door het besef dat de dood in deze wereld niet oorspronkelijk is: met name in Midden-, Zuid- en West-Afrika (361 v.), alsook bij de roodhuiden, Eskimo's, en bij de bevolking van de eilanden in den Stillen Oceaan (362 v.). — Ook de slang neemt in de voorstellingen der volken een belangrijke plaats in, zoo in Babel (363 v.), Egypte (364), bij de Phoeniciërs, Arabieren, Perzen, Indiërs en Chineezen (364 v.), bij de Turco-Altatische volken, de Algonkin-Indianen, en de

Bladz.

Mexikanen (365), bij de Karaïben, in Nieuw-Granada en bij de Australische stammen (366). — Een volledige weergave van de Paradijsgeschiedenis is echter nergens te vinden — de voorstelling der Masai moet worden uitgeschakeld —, en ook bepaalde markante bijzonderheden treft men nergens aan (366 v.). — Wel echter worden verschillende momenten van de Paradijsgeschiedenis overal in de wereld aangetroffen (367), en deze kunnen alleen als nawerking der Paradijstraditie worden verklaard (367—369).

4. DE PARADIJSGESCHIEDENIS IN BABEL EN BIJBEL . 369

Uit het in de voorgaande onderafdeeling gegeven overzicht blijkt, dat de Babylonisch-Assyrische gegevens geen grond bieden om van nauwe verwantschap tusschen Babel en Bijbel te spreken (369 v.). — Zijn er echter, gelijk men veelal aanneemt, argumenten voor een beduidenden invloed van Babel op den vorm van het Bijbelsch Paradijsverhaal? (370). — Besproken worden achtereenvolgens: de naam Eden (370—372), de ligging van het Paradijs „in het Oosten" (372), de geografie van Gen. 2 : 10—14 (373), het wandelen Gods in den hof (373 v.), de beide Paradijsboomen in verband met de twee goden Tamoez en Gisjida (374 v.), het bepalend lidwoord bij de slang in Gen. 3 : 1 (375—377), de overeenkomst tusschen het optreden van de slang en van den Babylonischen god Ea in de Adapa-mythe (377 v.), de volgens Gen. 3 : 14 intredende verandering bij de slang (378), de opvatting van Prof. Hugo Visscher en van Barbara Renz omtrent de slang (379—381), Gen. 3 : 6 (381 v.), het protevan-gelium (382 v.), Gen. 3 : 22 „als onzer een" (383 v.), de cherubs (384—386), en het vlammende zwaard uit Gen. 3 : 24 (386 v.)

5. HET BIJBELSCH PARADIJSVERHAAL EN DE INVLOED VAN EGYPTE 387

Getoetst worden de argumenten door Yahuda te berde gebracht om den Egyptischen invloed op het Bijbelsch Paradijsverhaal te bewijzen : dat het landschap Eden niet als door regen gedrenkt zou worden gedacht, maar uitsluitend bevochtigd door een rivier (387 v.), de beteekenis

Bladz.

van het woord 'Ed in Gen. 2:6 (388—390), de naam Eden, door hem opgevat als „oase” (390—393), de geografie van Gen. 2:10—14 (393—403), de beide Paradijsboomen (405—408), de uitdrukking „als God zijn” (408), het werkwoord „vermorzelen” in Gen. 3:15 (408—410) en het op den buik gaan van de slang (410), zoowel als haar stof eten (410 v.).

MATERIEEL GEDEELTE.

1. DE VERSCHILLENDE OPVATTINGEN VAN HET PARADIJSVERHAAL ALS GEHEEL 412

Van de pogingen om het Paradijsverhaal in twee of drie verhalen te splitsen, kan, als louter subjectief, worden afgezien (412 v.). — De opvattingen van het verhaal als geheel zijn te rubriceren in de volgende groepen: de eenvoudig-historische (413—415), de zinnebeeldige (415 v.), die welke het als mythe of inkleeding van bepaalde denkbeelden beschouwt (416 v.), en de vrij-historische (417 v.); een beschouwing, die het dilemma: letter of zinnebeeld verwerpt, is niet als een afzonderlijke opvatting daarnevens te stellen (418 v.). — Bij de beoordeeling is allereerst wel te onderscheiden tusschen de bedoeling van het verhaal en de beschouwing over het verhaalde (419 v.). — Voor de bedoeling van het verhaal komen de volgende momenten in aanmerking: het maakt deel uit van een historisch geschrift (420), het draagt ook zelf duidelijk het karakter van geschiedschrijving (420), het sluit zich zoowel naar voren als naar achteren bij historische mededeelingen aan (420 v.), en maakt ook geen anderen indruk dan historie te willen geven (421). Hier staan geen aanwijzingen tegenover die voor een niet-letterlijke opvatting zouden pleiten (421—423). Voorts vormt het geheele verhaal een gesloten eenheid, zoodat ook niet voor enkele wezenlijke bestanddelen een niet-letterlijke zin zou kunnen worden aangenomen (423 v.). Het getuigenis der overige Schrift brengt hierin geen verandering (424 v.). — Ook een beroep op het wereldbeeld van den Bijbelschrijver kan niet tot een andere opvatting leiden (425—428). — De tekst noopt dus tot de eenvoudig-historische opvatting en de gronden die tot

Bladz.

andere opvattingen leiden liggen dan ook buiten den tekst (428 v.). — Bij de beschouwingen over het verhaalde zijn de gronden om hier geen historie te erkennen deels bezwaren van de menschelijke rede tegen de geloofwaardigheid (430), deels de vergelijking met de voorstellingen van andere volken, waarbij echter de feiten geen grond tot gelijkstelling geven (431), en de beginselen waarvan men uitgaat het openbaringskarakter miskennen (431 v.), en de theorie der evolutie huldigen (432 v.), die overigens niet door de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek wordt gesteund (433 v.).

2. WAAR LAG HET PARADIJS? 434

De Heere God plantte een „hof”; waarvoor later in gebruik kwam „Paradijs” (434 v.). — Deze lag in Eden; waar lag deze landstreek? in het Oosten (435); hoe is over deze aanduiding te oordeelen in verband met de plaats waar het Paradijsverhaal kan geschreven zijn? (435 v.). — Over de vereenzelviging van Eden met goe-edinna (437). — De geografische omschrijving van Gen. 2: 10—14 (437 v.) — Gemakkelijke identificatie van Hiddekel en Phrath (438 v.). — Tal van verschillende meeningen over de beide andere rivieren Pison en Gihon (439—442). — Wat weten wij daaromtrent? van den Pison (442 v.), het land Havila (443 v.) en de producten daarvan: goud, balsemhars en sjoham-steen (444 v.), van den Gihon (446), en het land Cus (446 v.). — Geen zeker resultaat te bereiken, maar dat is ook geen ernstig bezwaar (447 v.).

3. DE BEIDE BIZONDERE PARADIJSBOOMEN EN HET PROEFGEBOD 448

Een of twee boomen (448—453). — Het waren inderdaad boomen, maar boomen van zeer bijzondere beteekenis (453 v.). — De boom der kennis des goeds en des kwaads: eigenaardige Hebreuwsche constructie in de benaming (455); hoe is „kennis” te verstaan? niet van proefondervindelijke kennis (456); ook is kennen niet = keuren of kiezen (456—458); het spraakgebruik van het Oude Testament ten aanzien van „kennen” en de synoniemen daarvan in verband met de begrippen „goed” en „kwaad”

Bladz.

(458—460). Wat is onder „goed” en „kwaad” te verstaan volgens dit spraakgebruik? (460 v.). Bespreking van de plaatsen uit het Paradijsverhaal die op het karakter van den boom licht kunnen werpen: Gen. 2 : 17 (461 v.), Gen. 3 : 5 (462), Gen. 3 : 6 (463), Gen. 3 : 7 (463—465), Gen. 3 : 22 (466—468). Samenvatting en resultaat (468—470). — Vergelijking van eigen beschouwing met die van Ridderbos (470 v.), Hugo Visscher (471 v.) en A. Kuyper Sr (472 v.). — De boom des levens: de benaming in taalkundig opzicht (473 v.); door het eten wordt het leven verkregen, doch hoe? volgens sommigen school in de vrucht zelf een kracht die het leven kon geven (474 v.), doch het is veeleer zoo, dat dit aan 's menschen zedelijke beslissing hangt (475 v.). Dit wordt hierdoor bevestigd dat de mensch toen hij viel van den boom des levens nog niet gegeten had (476 v.). De beide boomen representeeren dus de twee zijden van het proefgebod (477 v.). Eenigszins anders Prof. Ridderbos (478 v.). Zou het eten van den boom des levens ook na den val nog het leven hebben geschonken? (479 v.). De gegeven opvatting wordt ten slotte ook gesteund door de overweging dat een positieve beslissing vallen moest (480 v.). Prof. Hugo Visscher wijst in dezelfde richting (481). — Van den boom der kennis des goeds en des kwaads wordt verder in de Schrift niet meer gesproken (481 v.), wel van den val (482). Van den boom des levens wordt meermalen gewag gemaakt, echter steeds in beeldspraak, die aan den Paradijsboom is ontleend (482—485).

4. DE SLANG 485

Volgens den tekst is het een dier (485). — Herhaaldelijk is echter een andere opvatting verdedigd, doch om redenen buiten den tekst (485 v.). — Het is ten zeerste willekeurig Gen. 3 : 1 als een overdrachtelijke zegswijze te verstaan (486 v.). — Beteekenis van de Nieuw-Testamentische plaatsen (487—490). — Hoe de duivel zich van de slang heeft bediend (490 v.). — „Wat is de zin van „listig”?” (491—493). — Het spreken van de slang (494—496); daarbij de opvatting van de hoogleeraren Visscher en Noordtzijs (496 v.); de inhoud van het spreken der slang (497 v.). — Het „stof eten” (498—500) en „op den buik gaan” (500);

Bladz.

had de slang tevoren een andere gedaante? (500—503). — Stammen alle slangen af van de Paradijsslang? (503—506).

5. VAL EN VONNIS 507

De verzoeking begint met een vraag, die van de meest verfinde sluwheid getuigt (507 v.); en het antwoord der vrouw bewijst dat de verzoeker ingang gevonden heeft (508 v.); en nu volgt de verdachtmakende leugen (509). — Daarop komt de val, eerst van de vrouw, en vervolgens van den man (510 v.). — Duidelijk wordt gezegd, waarin de val heeft bestaan, van een verbloemde zegswijze is geen sprake (511 v.). — De eerste uitwerking is het schaamte- en schuldgevoel (512 v.); spoedig gevolgd door het optreden van den Rechter, die tot verantwoording roept en vonnist (513). — Het vonnis over de slang: hoe is hier straf mogelijk? (513 v.); de vloek over de slang (514 v.). In Gen. 3 : 15 is allereerst een aankondiging van vijandschap tusschen menschen en slangen te zien (515); de realiteit van die vijandschap (515—517). Maar in die vijandschap tusschen menschen en slangen gaat de strekking niet op: er is sprake van een zegepraal aan 's menschen zijde (517 v.), en in die zegepraal is vooral te denken aan den triomf van Christus over Satan (518 v.). Verschillende opvattingen: van Prof. Böhl (519 v.), van Dürr en Hugo Visscher (520 v.), van A. Noordt zij (521 v.). De collectieve opvatting van het vrouwenzaad bij König (522 v.). De opvatting van Calvijn (523 v.). Er is zoowel sprake van een collectivum, als van één persoon, den Christus; maar hoe die beide met elkaar in verband staan, zegt de tekst niet (524 v.). Zoo is er genade voor den mensch in dit vonnis over de slang, het is het protevangelium (525). — Het vonnis over de vrouw: de „smart" (zwarigheid) van haar sexueel leven (525 v.), en de begeerte naar haar man (526 v.), met onderwerping aan dezen (527 v.). — Het vonnis over den man: moeite en karigheid bij zijn arbeid (528) in den landbouw en in alle cultuur (528 v.). Eigenaardig is de wijze waarop hier over den dood als straf gesproken wordt (529): de bedreiging van Gen. 2 : 17 is niet terstond en ten volle uitgevoerd, God heeft genade bewezen

Bladz.

(529 v.). — Verdrijving uit het Paradijs volgt, als een begin van uitvoering van het vonnis (530): en de terugkeer wordt onherroepelijk afgesloten; genade brengt niet meer in het aardsche, maar in het hemelsche Paradijs (531).

TEKSTREGISTER	532
-------------------------	-----

ERRATA.

Bldz. 9 noot: Meppel, 1931 lees: 1932.

Bldz. 117 bovenste regel Job 9 : 3 lees 9 : 13.

Bldz. 119 10e regel van boven Deut. 32 : 4 lees: 32 : 11.